

ĐẤT NƯỚC

NGUYỄN ĐÌNH THI

TIỂU DẪN

Thơ là một trong những thành tựu nổi trội nhất trong sự nghiệp sáng tác của Nguyễn Đình Thi. Thơ Nguyễn Đình Thi có bản sắc và giọng điệu riêng, phần lớn là thơ tự do không có vần hoặc ít vần, với nhiều cảm xúc trực tiếp, tươi mới, những sáng tạo về hình ảnh và kết cấu, góp phần đem lại sự cách tân theo hướng hiện đại cho thơ Việt Nam từ sau năm 1945.

Bài thơ *Đất nước* được hoàn thành vào năm 1955, sau thắng lợi của cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và được đưa vào tập thơ *Người chiến sĩ* (1956). Phần đầu bài thơ có sử dụng những đoạn của hai bài thơ viết trong thời kì kháng chiến chống thực dân Pháp : *Sáng mát trong như sáng năm xưa* (1948) và *Đêm mĩ tinh* (1949). Bài thơ cũng thể hiện sự vận động trong cảm xúc và suy tư về đất nước của tác giả.

*

* *

1. *Sáng mát trong như sáng năm xưa*
Gió thổi mùa thu hương cốm mới
Tôi nhớ những ngày thu đã xa

- Sáng chớm lạnh trong lòng Hà Nội*
5. *Những phố dài xao xác hơi may⁽¹⁾*
Người ra đi đầu không ngoảnh lại
Sau lưng thềm nắng lá rơi đầy⁽²⁾

- Mùa thu này khác rồi*
Tôi đứng vui nghe giữa núi đồi
10. *Gió thổi rừng tre phấp phới*
Trời thu thay áo mới
Trong biếc nói cười thiết tha

- Trời xanh đây là của chúng ta*
Núi rừng đây là của chúng ta
15. *Những cánh đồng thơm mát*
Những ngả đường bát ngát
Những dòng sông đỏ nặng phù sa
Nước chúng ta
Nước những người chưa bao giờ khuất

(1) *Hơi may* : hơi gió heo may ; gió nhẹ, lạnh và khô, thường có vào mùa thu ở miền Bắc nước ta.

(2) Từ câu 1 đến câu 7 là lấy từ bài *Sáng mát trong như sáng năm xưa*, có thay đổi một số từ, riêng dòng 3 thay đổi hẳn. Nguyên văn trong bài *Sáng mát trong như sáng năm xưa* như sau :

Sáng mát trong như sáng năm xưa
Gió thổi mùa thu hương cốm mới
Cỏ mơn thơm mãi dấu chân em
Gió thổi mùa thu vào Hà Nội
Phố dài xao xác heo may
Nắng soi ngõ vắng
Thêm cũ lối ra đi
Lá rụng đầy.

20. *Đêm đêm rì rầm trong tiếng đất
 Những buổi ngày xưa vọng nói về⁽¹⁾*
- Ôi những cánh đồng quê chảy máu
 Dây thép gai đâm nát trời chiều
 Những đêm dài hành quân nung nấu*
25. *Bỗng bốn chôn nhớ mặt người yêu*
- Từ những năm đau thương chiến đấu
 Đã ngời lên nét mặt quê hương
 Từ gốc lúa bờ tre hồn hậu⁽²⁾
 Đã bật lên những tiếng căm hờn*
30. *Bát cơm chan đầy nước mắt
 Bay còn giăng khỏi miệng ta
 Thành giặc Tây thành chúa đất
 Đứa đê cổ đứa lột da*
- Xiềng xích chúng bay không khoá được*
35. *Trời đầy chim và đất đầy hoa
 Súng đạn chúng bay không bắn được
 Lòng dân ta yêu nước, thương nhà*
- Khói nhà máy cuộn trong sương núi
 Kèn gọi quân văng vẳng cánh đồng*
40. *Ôm đất nước những người áo vải
 Đã đứng lên thành những anh hùng*
- Ngày nắng đốt theo đêm mưa gội
 Mỗi bước đường mỗi bước hi sinh
 Trán cháy rục nghĩ trời đất mới*
45. *Lòng ta bát ngát ánh bình minh*

(1) Từ câu 13 đến câu 21 là lấy từ bài *Đêm mít tình*, chỉ thay trời sao bằng trời xanh và xóm đồng bằng cánh đồng.

(2) *Hồn hậu* : có bản chất hiền từ, tự nhiên, chân thật.

*Súng nổ rung trời giận dữ
Người lên như nước vỡ bờ
Nước Việt Nam từ máu lửa
Rũ bùn đứng dậy sáng loà.*

1948 - 1955

(*Tuyển tập Nguyễn Đình Thi, tập 3,*
NXB Văn học, Hà Nội, 1997)

HƯỚNG DẪN ĐỌC THÊM

1. Bài thơ chia làm hai phần. Hãy chỉ ra mỗi phần.

Bao trùm và xuyên suốt bài thơ là cảm xúc về đất nước. Cảm xúc ấy có sự vận động và những biểu hiện cụ thể như thế nào qua mỗi phần của bài thơ ?

2. Trong hai khổ thơ đầu (từ câu 1 đến câu 7), Hà Nội được tái hiện trong nỗi nhớ của nhà thơ bằng những hình ảnh không gian – thời gian nào ? Nêu ấn tượng của anh (chị) về những câu thơ ấy. Phân tích hình ảnh, nhịp điệu, ngôn ngữ của đoạn thơ. Đối chiếu với những câu trong bài *Sáng mát trong như sáng năm xưa* (ở chú thích 2, trang 110) để thấy sự thay đổi một số chữ và hình ảnh đã tạo ra nét mới về nội dung của đoạn thơ.
3. Phân tích hình ảnh mùa thu mới của đất nước trong đoạn thơ từ câu 8 đến câu 21 để làm rõ niềm tự hào và ý thức làm chủ đất nước của nhà thơ. (Chú ý sự biểu hiện tình cảm, cảm xúc qua việc sử dụng hình ảnh, nhịp điệu, vần, điệp ngữ).

4. *Ôi nghìn cánh đồng quê chảy máu
Dây thép gai đâm nát trời chiều*

Nhận xét về cách xây dựng hình ảnh của hai câu thơ trên. Những hình ảnh ấy gợi cảm xúc và suy nghĩ gì về đất nước trong chiến tranh ?

5. Phần thứ hai của bài thơ tập trung thể hiện hình ảnh đất nước trong cuộc kháng chiến : từ trong đau thương, căm hờn đã đứng lên bất khuất, anh hùng. Cảm nhận ấy về đất nước được biểu hiện như thế nào trong hình ảnh, nhịp điệu, ngôn ngữ (đặc biệt là động từ, tính từ) của đoạn thơ ?
6. Cảm hứng về đất nước là một trong những cảm hứng chủ đạo của nền văn học Việt Nam qua các thời đại. Trong bài thơ này, cảm hứng ấy mang những đặc điểm gì của thời đại mới từ sau Cách mạng tháng Tám 1945 ?